

Sygn. akt V CSK 647/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa D. L.
przeciwko F. [...] S.A. w B.
o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 marca 2019 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 marca 2017 r., sygn. akt I ACa [...],

- 1) oddala skargę kasacyjną,**
- 2) oddala wniosek strony pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego,**
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] radcy prawnemu J. Ż. tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powódce w postępowaniu kasacyjnym kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 marca 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację powódki D. L. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 14 września 2016 r., którym oddalono powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności przeciwko F. [...] S.A. w B..

Z ustaleń Sądu Apelacyjnego wynika, że D. L. do dnia 20 października 2008 r. była współnikiem spółki D. L. i E. L. „L. [...]” spółka jawna z siedzibą w W.. W dniu 20 października 2008 r. doszło do przeniesienia wszystkich praw i obowiązków D. L. w spółce jawnej na rzecz E. L. z zastrzeżeniem, że za zobowiązania D. L. związane z uczestnictwem w spółce odpowiadają solidarnie występujący wspólnik D. L. i wspólnik obejmujący jej udziały.

Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 3 listopada 2008 r. Sąd Okręgowy w K. na skutek pozwu wniesionego w dniu 24 października 2008 r. przez F. [...] S. A., w B. nakazał pozwanej spółce D. L. i E. L. „L. [...]” s.j. w W. zapłatę kwoty 457.086,27 zł z określonymi w tym wyroku odsetkami.

W dniu 16 kwietnia 2010 r. pozwany złożył wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu stanowiący wspomniany nakaz zapłaty z 3 listopada 2008 r. przeciwko wspólnikom D. L. i E. L. wskazując, że egzekucja z majątku spółki okazała się bezskuteczna. Postanowieniem z dnia 25 października 2010 r. Sąd Okręgowy w K. na podstawie art. 778¹ k.p.c. nadał klauzulę wykonalności przeciwko D. L. i E. L. jako wspólnikom spółki „L. [...]”. Postanowieniem z dnia 11 maja 2011 r. Sąd Apelacyjny w [X.] oddalił zażalenie powódki na to postanowienie jako bezzasadne. W dniu 1 maja 2014 r. strona pozwana złożyła wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko D. i E. L. „L. [...]” sp. j. oraz D. L. i E. L..

Sąd Okręgowy oddalił powództwo przeciwegzekucyjne D. L. skierowane przeciwko pozwanemu, a dotyczące nakazu zapłaty z 3 listopada 2008 r. opatrzonego klauzulą przeciwko niej jako wspólnikowi spółki. Uznał, zgodnie z poglądem wyrażonym w uchwale Sądu Najwyższego z 4 września 2009 r. (III CZP 52/09, OSNC 2010, nr 3, poz. 38), że art. 778¹ k.p.c. może stanowić podstawę nadania klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu

przeciwko spółce jawnej, przeciwko byłemu wspólnikowi spółki ponoszącemu odpowiedzialność za zobowiązania wymienione w tytule egzekucyjnym. Uznał ponadto, że nie podziela poglądu o przedawnieniu roszczenia strony pozwanej.

Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z dnia 8 marca 2017 r. oddalił apelację powódki i w całości podzielił ten pogląd a nadto uznał za nieuzasadniony zarzut przedawnienia roszczenia pozwanej wobec spółki jawnej, a jako chybione uznał zarzuty dotyczące zastosowania w sprawie art. 5 k.c.

Powódka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji. Zarzuciła w niej naruszenie przepisów prawa procesowego t.j. art. 778¹ oraz art. 778¹ w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. przez błędną wykładnię dopuszczającą nadanie klauzuli przeciwko osobie, która w chwili wszczęcia postępowania przeciwko spółce nie była już jej wspólnikiem. Powołała się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 października 2017 r., SK 31/15 (OTK-A 2017, poz. 62), którym uznano, że art. 778¹ k.p.c. w zakresie, w jakim dopuszcza nadanie przez sąd tytułowi egzekucyjnemu, wydanemu przeciwko spółce jawnej, klauzuli wykonalności przeciwko byłemu wspólnikowi tej spółki, niebędącemu już wspólnikiem w chwili wszczęcia postępowania w sprawie, w której wydany został tytuł egzekucyjny przeciwko spółce jawnej, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest zasadna.

Powództwo opozycyjne, skierowane przeciw tytułowi wykonawczemu, którym jest prawomocne orzeczenie sądowe, nie może służyć ponownemu merytorycznemu rozpoznaniu sprawy. Nie jest ono środkiem prawnym, za pomocą którego można by podważyć prawomocność materialną orzeczenia (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2012 r., III CZP 16/12, OSNC 2012, Nr 11, poz. 129). Z tego względu przyjęto, że zmiana stanu prawnego po powstaniu tytułu egzekucyjnego, będącego orzeczeniem sądowym lub po zamknięciu rozprawy poprzedzającej jego wydanie, nie stanowi podstawy powództwa opozycyjnego tylko z tego powodu, że według nowych regulacji prawnych należałoby odmiennie ocenić zagadnienia, które są rozstrzygnięte tym

orzeczeniem, a tym samym inaczej przesądzić kwestię istnienia zobowiązania. Nie można bowiem wtedy mówić, że nastąpiło zdarzenie, wskutek którego zobowiązanie wygasło lub nie może być egzekwowane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1972 r., II CR 385/72, nie publ.).

W drodze wyjątku zaś w orzecznictwie wskazano, że inaczej wygląda sytuacja, gdy zmiana stanu prawnego spowodowała, że zobowiązanie stwierdzone tytułem wykonawczym w części lub w całości wygasło albo nie może być egzekwowane (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.). Sytuacja taka może być rezultatem tego, że nowe regulacje prawne wyraźnie retroaktywnie odnoszą się do określonych zobowiązań stwierdzonych tytułami wykonawczymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1972 r., II CR 385/72, nie publ.) albo ingerują na przyszłość, tj. od dnia ich wejścia w życie, w stwierdzone takimi tytułami zobowiązania, w szczególności zobowiązania do świadczeń powtarzających się lub zobowiązania, których treścią są - działające na przyszłość - nakazy albo zakazy określonego zachowania się dłużnika. W takich przypadkach zmiana stanu prawnego kwalifikuje się jako zdarzenie, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., gdyż nie chodzi wtedy o ponowną ocenę - według nowych regulacji - zagadnień rozstrzygniętych prawomocnym orzeczeniem, lecz o oddziaływanie takiej zmiany na istnienie albo możliwość egzekwowania zobowiązania, które zostało stwierdzone w tym orzeczeniu (por. uchwałę SN z 15 marca 2016 r., III CZP 107/17, OSNC 2019, nr 2, poz. 17).

Sytuacja taka nie zaistniała jednak w omawianej sprawie. Kwestią w niej jest wpływ wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 października 2017 r., SK 31/15, uznającego niezgodność art. 778¹ k.p.c. w zakresie, w jakim umożliwia nadanie klauzuli wykonalności przeciwko osobie, która w chwili wytoczenia powództwa nie była już współnikiem spółki jawnej. Kluczowe w niniejszej sprawie jest jednak to, że wyrok oddający powództwo opozycyjne został wydany przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego, czyli w dniu 8 marca 2017 r. Powództwo opozycyjne zostało zaś oparte na art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. z powołaniem się na następcze zdarzenie sprawiające, że dochodzone świadczenie wygasło lub nie może być egzekwowane. Sądy pierwszej i drugiej instancji nie uznały jednak, aby nastąpiła wskazana w tych przepisach sytuacja, w szczególności nie doszło do powoływanego przez skarżącą przedawnienia roszczenia.

Skarga kasacyjna została już jednak oparta wyłącznie na naruszeniu art. 778¹ k.p.c. w zw. z art. 840 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. przez błędną wykładnię. Art. 778¹ k.p.c. nie był jednak przedmiotem bezpośredniego zastosowania w sprawie z powództwa opozycyjnego, gdyż był on stosowany w postępowaniu klauzulowym, które zakończyło się prawomocnym postanowieniem oddalającym zażalenie powódki. Ze skargi kasacyjnej jasno nie wynika, czy jej podstawą jest uznanie, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego stanowi zdarzenie następcze, o którym mowa w art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c., czy też skarżąca uważa, że nie było podstaw do nadania klauzuli wykonalności wobec jedynie wadliwej interpretacji art. 778¹ k.p.c. Niezależnie od przyjętego stanowiska należy uznać, że skarga kasacyjna nie mogła zostać uwzględniona, gdyż ani wyrok Trybunału Konstytucyjnego uznający przepis za niezgodny z konstytucją, ani zmiana wykładni prawa co do kwestii dotyczącej podstawy nadania klauzuli wykonalności nie stanowią samodzielnej podstawy powództwa opozycyjnego.

Jak wyżej wskazano, zmiana stanu prawnego nie uzasadnia co do zasady podstawy powództwa opozycyjnego, chyba że w wyniku tej zmiany doszłoby do wygaśnięcia obowiązku spełnienia świadczenia. Tak jednak nie dzieje się w omawianej sprawie. Trybunał Konstytucyjny uznał bowiem jedynie niezgodność art. 778¹ k.p.c. w zakresie, w jakim zgodnie z dominującą dotąd wykładnią dopuszczał nadanie klauzuli przeciwko byłemu wspólnikowi spółki jawnej. Skutkiem tego orzeczenia nie jest zaś w żaden sposób zwolnienie byłego wspólnika z odpowiedzialności za zobowiązania, a jedynie wykluczenie pewnej uproszczonej drogi do uzyskania tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi. Nie realizuje zatem przesłanki, że zobowiązanie wygasło albo nie może być egzekwowane (art. 840 § 1 pkt 2 k.p.c.). Ma to tym bardziej znaczenie, że wedle ustaleń faktycznych w sprawie powódka przyjęła na siebie odpowiedzialność solidarną za zobowiązania spółki powstałe w okresie jej udziału w spółce.

Warto wskazać także, że w wyniku wymienionego wyroku Trybunału Konstytucyjnego doszło do zmiany legislacyjnej. Z dniem 5 stycznia 2019 r. do dotychczasowej treści art. 778¹ k.p.c. dodano zdanie drugie, wedle którego możliwość nadania klauzuli wykonalności nie dotyczy osoby, która w chwili wszczęcia postępowania w sprawie, w której został wydany tytuł egzekucyjny

przeciwko spółce, nie była już jej współnikiem. Wskazana zmiana została przyjęta w wyniku uchwalenia ustawy z dnia 9 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r., poz. 2385). Z treści tej ustawy nie wynika, aby ustawodawca uznał za właściwe ingerowanie w zakończone już postępowania klauzulowe. Zgodnie bowiem z art. 2 ustawy nowelizującej do postępowań o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko współnikowi spółki partnerskiej, spółki komandytowej lub spółki komandytowo-akcyjnej, wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepis art. 778¹ k.p.c., w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. Ustawodawca, co prawda odniósł się w tym przepisie jedynie do spółek innych niż spółki jawne uznając, co wynika z uzasadnienia projektu ustawy, że spowoduje to zsynchronizowanie wskazanego rozwiązania ze skutkami intertemporalnymi wyroku TK w sprawie SK 31/15. Z brzmienia art. 2 ustawy nowelizującej wynika, że nowa regulacja ma mieć zastosowanie jedynie do wszczętych, a niezakończonych postępowań o nadanie klauzuli wykonalności. Nie dotyczy zatem prawomocnie zakończonych postępowań klauzulowych. Odmienna interpretacja skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie SK 31/15 - w kierunku zgodnym z żądaniem skarżącej - doprowadziłaby do nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji współników spółek jawnych i pozostałych spółek osobowych.

Jak wyżej wskazano zmiana wykładni przepisu także nie stanowi uzasadnionej podstawy powództwa opozycyjnego. Skoro zatem prawomocnym wyrokiem wydanym przed wydaniem orzeczenia interpretacyjnego przez Trybunał Konstytucyjny sąd oddalił powództwo opozycyjne dotyczące tytułu wykonawczego, w całości powstałego w stanie faktycznym i prawnym obowiązującym przed tym wyrokiem, to brak podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej opartej jedynie na zarzucie zmiany wykładni przepisu o postępowaniu klauzulowym. Przedmiotem postępowania opozycyjnego nie jest bowiem ponowne kontrolowanie prawidłowości nadania klauzuli wykonalności, a ustalenie, czy zaszły zdarzenia, o których mowa w art. 840 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Rozpoznając wniosek powoda o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, Sąd Najwyższy wziął natomiast pod uwagę, że zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie poglądem, sformułowanym w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 27 października 1998 r., III CKN 805/98 (OSNC 1999 nr 4, poz. 79) za złożenie odpowiedzi na skargę kasacyjną adwokatowi lub radcy prawnemu przysługuje wynagrodzenie jak za sporządzenie i wniesienie skargi. Strona przeciwna może wnieść do sądu drugiej instancji odpowiedź na skargę kasacyjną w terminie dwutygodniowym od doręczenia jej skargi (art. 398⁷ § 1 zdanie pierwsze k.p.c.). Nie stanowi odpowiedzi na skargę tak nazwane pismo procesowe, wniesione po upływie ustawowego terminu do dokonania tej czynności (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 maja 2002 r., IV CKN 1071/00, OSNC 2003 nr 9, poz. 120, 14 marca 2003 r., V CKN 1733/00, LEX nr 80249, czy 7 maja 2003 r., IV CKN 113/01, LEX nr 141392). W konsekwencji, nie wywołuje ono skutków w zakresie zawartego w nim wniosku o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, obejmujących sporządzenie i wniesienie odpowiedzi na skargę kasacyjną (art. 167 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.). Ze wskazanych przyczyn nie może być uwzględniony wniosek pozwanej spółki o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, zawarty w piśmie określonym jako odpowiedź na skargę kasacyjną, które zostało wysłane listem poleconym w dniu 15 stycznia 2018 r. po skutecznym doręczeniu odpisu skargi kasacyjnej w dniu 5 października 2017 r., tzn. po upływie terminu do podjęcia tej czynności procesowej.

Z tego względu Sąd Najwyższy oddalił wniosek strony pozwanej o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.